

Puheenjohtaja Jarkko Eloranta

11.8.2021

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry:n XXVI liittokokous, Paasitorni, Helsinki

Hyvät ammattiyhdistystoverit, arvoisat kutsuvieraat!

Neljä vuotta sitten aloitin puheeni teidän liittokokouksessanne Vantaalla seuraavasti: Suomen työmarkkinat ovat tällä hetkellä paitsi murroksen, mutta myös epävarmuuden, jopa epäluottamuksen tilassa. Murros voi sinällään johtaa hyväänkin, mutta epäluottamuksesta meidän pitäisi päästä nopeasti eroon. Ei vähiten siksi, että syksyn tuleva liittokohtainen sopimuskierron on jo ovelta. Monet asiat ovat kasanneet paineita työehtosopimusten syntymiselle.

Neljän vuoden takainen avaus kuvaa aika hyvin tämänhetkistäkin tilannetta. Toki moni asia on toisin, mutta työmarkkinamallin murros ja muutos ovat edelleen käynnissä, eikä oikein kukaan tunnu tietävän mihin päädytään. Käsikirjoitusta uudesta työmarkkinamallista ei tunnu olevan ainakaan työnantajapuolella, joka on tehnyt äkkinäisiä, kovin suunnittelemattoman tuntuista muutoksia työehtosopimustoimintaan. Ja viittaaan nyt erityisesti Metsäteollisuuden ja Teknologiateollisuuden tekemiin ratkaisuihin.

Työnantajapuolella on toki monenlaista lähestymistapaa työehdoista sopimiseen. Metsäteollisuus edustaa kaikkein hajautuneinta mallia. Valtakunnallista työehtosopimusta ei enää alalle tehdä. Silloin ei tietenkään ole enää olemassa kaikkia yrityksiä koskevaa yleissitovaa työehtosopimustakaan. Jos yrityskohtaista työehtosopimusta ei tässä tilanteessa saada neuvoteltua, työehtojen perälauta, kovin harva sellainen, tulee lainsäädännöstä.

Osa alan työnantajayrityksistä on myös ilmoittanut, että kaikille työntekijäryhmille ei ole edes tarkoitus enää tehdä työehtosopimusta, vaan asioista sovitaan suoraan yksittäisten työntekijöiden kanssa. Tuleeko näin sitten loppujen lopuksi tapahtumaan, jää nähtäväksi. Ainakin työntekijöitä edustavat liitot ovat ilmaisseet tahtonsa sopia asioita työehtosopimuksin. Kollektiivinen sopiminen on työntekijöiden kannalta neuvotteluasemaa tasaava järjestelmä, turvallisempi ja kattavammat edut takaava systeemi.

Suomessahan esimerkiksi palkoista ei säädetä lainsäädännössä vaan työehtosopimuksissa. Työajoista sovitaan laajasti tesseissä, ja erityisesti niistä paljon puhutuista ja kaivatuista työaikajoustoista. Lainsäädäntö antaa myös valtakunnallisille työehtosopimusosapuolille laajat toisinsopimisen mahdollisuudet. Nämä toisinsopimismahdollisuudet eivät siis ole käytettävissä yrityskohtaisissa työehtosopimuksissa.

Teknologiateollisuuden ratkaisu työehtosopimisen muutokseen oli toisenlainen kuin Metsäteollisuuden. Nykyinen työehtosopijaosapuoli eli Teknologiateollisuus ry lopetti työehtosopimustoiminnan ja tulevaisuudessa valtakunnallisen työehtosopimuksen solmii uusi työnantajayhdistys Teknologiateollisuuden työnantajat ry, johon halukkaat yritykset voivat liittyä. Vielä emme tiedä kuinka laajasti yritykset ovat uuteen työnantajayhdistykseen liittymässä. Emme siis vielä tiedä tuleeko uudesta yhdistyksestä laajasti alan yrityksiä edustava, emmekä varsinkaan tiedä sitä saadaanko aikaan valtakunnallinen yleissitova työehtosopimus.

Kysymyksiä herättää myös se, millaista työehtosopimusta ja -sopimista työnantajat tavoittelevat. Tämä koskee yhtä lailla metsää ja teknoa kuin muitakin, perinteisellä mallilla ainakin toistaiseksi neuvottelevia työnantajaliittoja.

Olisi perin outoa, jos Teknologiateollisuus perustaisi uuden työnantajaorganisaation ilman, että se samalla tavoittelisi merkittäviä sisällöllisiä muutoksia nykyisiin työehtosopimuksiin. Paikallisen sopimisen lisääminen, suoraan työntekijän kanssa, on varmasti agendalla. Ylipäätään

Puheenjohtaja Jarkko Eloranta

11.8.2021

työehtosopimusten laajuutta ja syvyyttä on halua rajoittaa. Se taas tarkoittaa, että työnantaja voisi päättää asioista entistä laajemmin, ilman neuvottelua, ilman sopimista, ilman rajoja ja peräautoja.

Tämä tavoite on myös perinteisempää työmarkkinatoimintaa tekevien työnantajaliittojen asialistalla. Ammattiliittojen tehtävänä taas on työntekijöiden, työsuhteen heikomman osapuolen suojelu ja etujen turvaaminen. Nämä tavoitteet ovat yhteensovitettavissa, mutta neuvotellen, ei sanellen, ei pakolla, eikä koukkaamalla politiikan kautta. Työmarkkinoiden ja työmarkkinasuhteiden kehittäminen ja kehittyminen maltillisesti ja yhdessä tuottaa kuitenkin viime kädessä parhaan ja kestävimmän tuloksen.

Työmarkkinoiden murros osuu yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti mielenkiintoiseen, voisiko sanoa haasteelliseen aikaan. Koronavirus on vaikuttanut terveyteen, talouteen ja työllisyyteen jo puolitoista vuotta. Nopeita käännteitä tällä matkalla on ollut monia. Alkuun yhteiskunta pantiin kiinni, lomautukset ja työttömyys ryöpsähtivät korkealla tasolle. Työmarkkinajärjestöt reagoivat tilanteeseen nopeasti ja tehokkaasti.

Nyt virus on edelleen uhka, mutta talous porskuttaa ennen näkemättömässä vauhdissa ja monilla aloilla on työvoimapula. Työllisyys on työllisten määrällä mitaten ehkäpä korkeimmalla tasolla koskaan ja samaan aikaan työttömyys pysyttelee yli 7 prosentin tasolla. Työvoiman tarjonta on lisääntynyt.

Eri toimialoja korona on koetellut kovin eri tavoin. Jako voittajiin ja häviäjiin on ollut jyrkkä. Palvelualat, matkailu ja ravintolat, kulttuuri- ja tapahtuma-alat sekä logistiikka osittain ovat ottaneet vastaan kovimman iskun. Teollisuus, rakentaminen, vähittäiskauppa ovat taas voittaneet sekä ihmisten kotoilun että valtioiden tuhtien elvytyspakettien ansiosta.

Verkkokauppa, joka on teidänkin leipätyötänne, on lyönyt uusia ennätyksiä, kun kotisohvilta ja laiskanlinnoista on tavaraa tilattu ennennäkemätöntä tahtia.

Koronan aiheuttamaa taloudellista iskuja on torjuttu massiivisilla elvytyspaketeilla, joissa keskuspankit ovat rahoittaneet valtioiden lainanottoa. Korot ovat ennätyksellisen alhaalla ja rahaa markkinoilla enemmän kuin koskaan. Löysä raha on paitsi pitänyt talouden pyörät pyörimässä myös puhaltanut sijoitustuotteiden hinnat taivasiin. Arvopapereita, kiinteistöjä ja muita sijoitustuotteita omistavat ovat vaurastuneet koronan aikana merkittävästi ja samalla osa työntekijöistä on sinnitellyt työttömyyskorvauksilla, toimeentulotuella ja jopa ruokapankkien jonoissa.

Voimakas elvyttäminen on ollut välttämätöntä ja se on tähän asti onnistunut myös hyvin. Työttömyyden ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden torjunta on tärkeää. Työttömyys kun pitkittyy, se sitkistyy ja muuttuu rakenteelliseksi. Korkealle tasolle jämähtänyttä työttömyyttä on kovin vaikea saada alenemaan ja siksi sitä pitää estää vahvoinkin toimin.

Euroopassakin onnistuttiin saamaan aikaan 750 miljardin euron elvytyspaketti. Keskustelu siitä typistyi ja tyhmistyi Suomessa valitettavasti vain siihen, paljonko saamme ja paljonko ehkä joskus kymmenien vuosien päästä maksamme. Suomelle on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että Euroopan talous toimii, että poliittinen vakaus Euroopassa säilyy ja että Eurooppa pysyy muun maailman, erityisesti USA:n ja Kiinan, tahdissa mukana. Jos nämä peruspilarit horjuvat, sen hinta tulee olemaan todella kova.

Syksyn työmarkkinakerrokseen lähdetään siis sopimuskone kahdella sylinterillä käyden ja tankissa on, jos ei rakettipolttoainetta, niin ainakin erittäin korkeakoktaanista kilpapolttoainetta. Miten tämä saadaan toimimaan tasapainoisesti ja kestävästi, nyt ja pitkällä aikavälillä, on todella mielenkiintoinen kysymys.

Puheenjohtaja Jarkko Eloranta

11.8.2021

Elinkeinoelämän puolelta on jo esitetty, että hallituksen pitäisi alentaa tuloveroja, jotta palkankorotuspaineet helpottaisivat. Halua on siis siirtää palkankorotukset valtion maksettavaksi. Ja ratkaisu kuulostaa juuri siltä, mistä EK jäsenliittoineen on toivonut pääsevänsä eroon – keskitetystä ja koordinoitusta talous- ja työmarkkinapolitiikasta. On kuitenkin muistutettava elinkeinoelämää siitä, että kakkua ei voi syödä ja säästää samaan aikaan, eikä rusinoita voi nyppiä pullasta vaan se on pureksittava sellaisena kuin sen on leiponut. Nyt on leivottu hajautettu liittokierros ja osittain jopa yrityskierros. Toimet ovat sitten sen mukaiset.

Kun iso osa vientialoista on siirtynyt hajautettuun sopimusmalliin, niin samalla on hävinnyt peruste niin sanotulta Suomen mallilta eli siltä, että vientialat asettavat työmarkkinoille merkin palkankorotuksille. Vientialojen palkankorotuslinjaa on vaikea perustella muille toimialoille. Neuvottelut ovat hajaantuneet useaan pöytään ja työmarkkinakierroksen pituutta on vaikea ennakoida. Kovin työnantajat halusivat Suomen mallin ja kun se pari kierrosta kitisten ja kirskuen toimi, niin nyt he ovat toimillaan ja päätöksillään sitä romuttamassa.

Erytisesti julkisilla aloilla tullaan keväällä 2022 näkemään vaikeat neuvottelut, kun koronan etulinjan työntekijät hakevat hyvitystä ja palkkojen jälkeenjääneisyyden korjaamista. On kyse sitten hoitoalasta, sosiaalipalveluista taikka vaikkapa opetuksesta.

Paljon on siis pelissä tulevana työmarkkinasyksynä ja -talvena. Meille ay-liikkeenä on tietysti erittäin tärkeää se, että valtakunnallisia, yleissitovia sopimuksia saadaan solmittua. Ja jos niitä ei saada, on yrityskohtaisilla sopimuksilla varmistettava työehdot. Valtakunnallinen sopiminen on kuitenkin se, joka on antanut ay-liikkeelle kyvyn, voiman ja mahdollisuuden tehdä laajempaa palkansaajien edunvalvontaa. Pelkkä yritystason sopiminen näivettää kokonaisvaltaisen edunvalvontakykymme ja -voimamme. Ja siihen ehkä koko joukko työnantajia pyrkiikin.

Mutta siihen rooliin meidän ei pidä asettua eikä alistua. On pysyttävä yhtenäisenä, on pysyttävä solidaarisena ja on pystyttävä katsomaan yhtä työmarkkinakierrosta pidemmälle. Pikavoittojen kutsun ei saa antaa hämätä, edunvalvonta on pitkää peliä ja siirtojen vaikutuksia on mietittävä monta kierrosta eteenpäin.

Sen lisäksi, että työmarkkinoilla on paljon pelissä, niin maan hallituksenkin sisällä on ristivetoa. Työllisyystoimista väännettiin kevään kehysriihessä pitkään ja hartaasti, eivätkä paineet ole kadonneet. Syyskuun budjettiriihessä nähdään varmasti kovia puheita, ehkä tekojakin. Työllisyystoimet tislautuvat kovin helposti osalle puolueista sosiaaliturvan ja ansiosidonnaisen työttömyysturvan leikkauksiksi.

Media janoaa kovia työllisyyspäätöksiä, siis leikkauksia ja palkansaajien aseman heikentämistä. Nyt kun noususuhdanne vetää ihmisiä työmarkkinoille, on oikeaan osaamiseen satsaaminen tärkeämpää kuin koskaan. Se on kova työllisyystoimi, se on satsausta inhimilliseen pääomaan, joka kasvaa korkoa.

Teillä on pääsopimusaloilla jo työehtosopimusten neuvottelutulokset olemassa. Se on hieno uutinen. Vuonna 2019 teidän neuvottelunne olivat armottomat. Taistelu kannatti. Nyt on uuden rakentamisen aika ja paikka, luottamusta ja molemmin puolista kunnioitusta on edistettävä. Etupainotteinen työehtosopimusratkaisu antaa siihen varmasti eväitä.

Toimialanne on muutoksessa. Sopeutumista tarvitaan, mutta sitä voi tehdä monin tavoin, sopien tai sanellen. Sanellen voi kuvitella pääsevänsä nopeasti eteenpäin, mutta sopien pääsee paljon, paljon pidemmälle.

Toivotan teille hyvää, antoisaa, keskustelevaa liittokokousta ja mitä parhaita menestystä jatkossa yhdessä SAK:laisen ay-liikkeen kanssa.